

Núm. 78 (Primavera 2025)
ISSN 2386-4753

Ressenya: Maria Dasca & Josep Camps Arbós (eds.) (2024) Francesc Serés. La Pell de la Realitat (Congrés)

Laia Badal Casas

Laia Badal Casas

Universitat de Barcelona, Estat espanyol
laiabadal@ub.edu

Citació

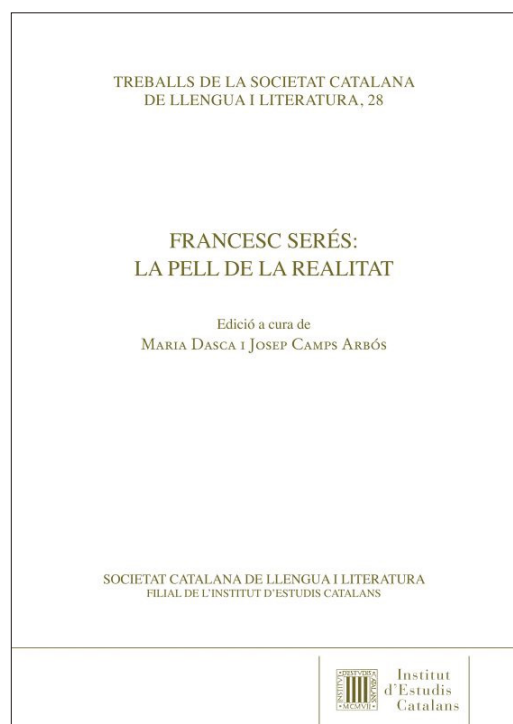
Badal Casas, Laia (2025). Ressenya del llibre:
Maria Dasca & Josep Camps Arbós (Eds.) (2024).
Francesc Serés. La Pell de la Realitat (Congrés), col·lecció
Treballs de la Societat Catalana de Llengua i Literatura, 28,
127 p., *Caplletra*, 78, pp. 307-311.
<https://doi.org/10.7203/caplletra.78.30314>

Fitxa bibliogràfica

Maria Dasca & Josep Camps Arbós (Eds.), Francesc Serés.
La Pell de la Realitat (Congrés), Barcelona, Institut d'Estudis
Catalans, Treballs de la Societat Catalana de Llengua i Lite-
ratura, 28, 2024, 127 p., ISBN 978-84-9965-740-0.

Data de recepció: 27/01/2025

Data de publicació: 04/04/2025

«La història sempre deixa rastre», afirma Francesc Serés a *Un món interior: una història europea*, el seu llibre més recent. Que la història sempre deixa rastre és evident. També ho és, però, que som nosaltres els qui decidim si aquest rastre ha de romandre silenciats enmig d'una aglomeració de dades deshistoritzades o si el podem fer narrable. La narració de l'horror ens pot educar, com demanava Adorno, «perquè no es torni a repetir», i les esperances escapçades poden ser recuperades per projectar-nos en el present i en el futur. Per tal de veure les desigualtats i l'horror que ens envolta, però també per imaginar-ne alternatives. Avui dia, quan l'imaginari del col·lapse s'ha exacerbat i les realitats silenciades xisclen tan fort que no podem parar de sentir-les, la tasca de narrar la història —la que entrelliga present, passat i futur— es fa

especialment necessària. És aquí on entra l'obra de Francesc Serés, i d'on neix la necessitat del congrés sobre ell, impulsat per la Societat Catalana de Llengua i Literatura i que va tenir lloc a l'Institut d'Estudis Catalans el 3 de març de 2023 dins del marc del cicle «Clàssics catalans», que se centra a recuperar figures representatives de la literatura catalana del segle XXI, i de la publicació que va derivar de la jornada: *Francesc Serés. La pell de la realitat*.

En la presentació, els organitzadors i editors del llibre Maria Dasca i Josep Camps Arbós justifiquen la tria de Francesc Serés pel seu gest d'endinsar-se, a partir de casos i localitzacions particulars, en el món del treball, les relacions humanes i el pes del record en la construcció del present. Com diu ell mateix, en una frase que en recuperen: «el que crec que és important del projecte literari és la capacitat d'il·luminar alguna zona que no estava il·luminada, de parlar d'algun racó del qual no es podia parlar, de crear un món que no estava creat». No tan sols ho aconsegueix, afirmen els prologuistes, sinó que ho fa a més en un format que concilia la qualitat literària amb la comercialitat. La projecció de Serés es fa evident en el ressò de llibres com *De fems i de marbres* (2003), *La força de la gravetat* (2006), *Contes russos* (2009), *La pell de la frontera* (2014) o *La casa de foc* (2020), una llista en què també es mostra la seva àmplia gamma de registres. Els seus llibres transiten sempre entre la ficció i la no-ficció, l'assaig, el teatre, el conte breu i els formats híbrids. Tots aquests aspectes van ser tractats al llarg de la jornada a l'IEC i han quedat compilats al llibre resultant.

Al primer estudi, Xavier Pla comença fixant-se en «el sorgiment de noves veus literàries que decideixen confrontar-se amb la realitat, però no tant per voler-la transformar sinó més aviat intentant pensar-la des de la literatura mateixa», i hi situa Serés. La reflexió crítica que segueix aquesta afirmació, però, ens porta a pensar que Pla sí que veu en Serés una potencialitat de transformació del món, si bé no ho fa en detriment de l'especificitat literària sinó precisament des d'aquesta, adherint-se a la capacitat micropolítica de la literatura de transformar el món des de les formes, des de l'imaginari, des de l'antihegemonia i l'ambigüitat. Després de convocar tota una constel·lació d'autors, Xavier Pla es fixa en el gest de Serés d'il·luminar no una sola realitat sinó la multiplicitat de realitats que existeixen: «la Catalunya cremada pels incendis cada estiu, l'amagada i sòrdida dels camioners de Mercabarna, la silenciada dels pescadors antics de la Costa Brava, la de les àvies que malviuen als terrats de la Barcelona vella, la de les infermeres que treballen cada dia més hores i cobren menys diners, la dels teleoperadors pakistanesos reclosos en minúsculs locals, la dels treballadors de les fàbriques i de les mines que, després d'una dècada de crisi global, sacrifiquen les seves vides per al bé dels seus fills amb resignació, por i infelicitat». Tota aquesta cartografia de la memòria col·lectiva, diu Pla, contribueix a restituir la dignitat de les vides quotidianes en minúscula, els dolors, detalls i esperances de les classes mitjanes i baixes, però sempre des de la mirada analítica d'algú capaç de fixar-se en els materialismes i discursos que han disciplinat aquests subjectes o marcat el seu imaginari. Pla compara els llibres de Serés amb els films de directors com Marc Recha i Neus Ballús, amb la tasca de Toni Sala a *Els nois*, de Vicenç Pagès Jordà en alguns episodis de *Dies de frontera*, la del periodista literari polonès Ryszard Kapuściński, l'escriptor alemany Günter Wallraff, i tants d'altres que han sigut capaços de mostrar les realitats marginals, frontereres, de misèria, la empremta humana dels paisatges desolats i sovint propers a nosaltres.

Simona Škrabec, al seu torn, situa l'èmfasi a la fragmentarietat de l'obra de Serés. L'estudiosa recupera la definició de Walter Benjamin de la «crítica» com l'estudi de la relació entre la veritat i el contingut de l'obra d'art, entrelaçades en la forma. Per això, en cita la frase: «un crític es pregunta sobre la veritat la flama viva de la qual perdura també quan les traces dels esdeveniments s'han consumit i s'han convertit en les cendres lleugeres de les vivències». Partint d'aquesta imatge, Škrabec analitza diversos textos de Serés, començant per les seves reflexions entorn de la memòria personal i per l'anàlisi de la importància de la fotografia en el nostre context d'omnipresència de la imatge, que afecta a la nostra percepció, i fins a traçar-hi una relació amb *Alcarràs*, de Carla Simón. Després, recupera la idea de Marx que «les tragèdies històriques es repeteixen en forma d'una farsa» per detectar en les realitats investigades per Serés una crítica del fals mite del progrés, de la precarització mercantil que afecta tant a les grans ciutats com a les zones rurals sovint romantitzades —especialment als migrants—, i de la fragmentació de la cultura catalana enmig d'un context de literatura global homogeneïtzadora. En aquest sentit, reprèn diverses de les idees apuntades per Àlex Matas a *Els marges dels mapes: una geografia desplaçada* (2021), on es fixa en com, a *La pell de la frontera*, «Serés distorsiona la teleologia històrica mitjançant una cronologia alternativa que no es correspon amb l'endregada cadena de dades empírica, que és un dels mecanismes de racionalització retrospectiva tramats pels poders per a oferir-nos una visió reconciliada amb el present “naturalitzat” de les desigualtats» (p. 56).

L'anàlisi de la dinàmica globalitzadora i deslocalitzada condueix el focus d'atenció a la figura dels «vulnerables» que queden al marge del sistema, definits per Škrabec com un grup marcadament heterogeni que sovint normalitzem en la figura d'una alteritat radical —«Nosaltres no som només negres, no som gambians o senegalesos o guineans, tots tenim noms i cognoms, pare i mare, una casa i una vida. No som una massa...», diu Mbaïe a Serés, a *La pell de la frontera* (p. 122). La literatura, fixada en allò particular que s'escapa dels grans relats, permet la recuperació de les veus dels vulnerables. Škrabec recupera exemples concrets, com el de Majeed al conte «Illes sense tresors (2003-2008)» de Serés, que no pot regularitzar l'estada a Espanya per anys que passin perquè té antecedents penals, derivats d'anar begut en un país musulmà on l'alcohol està prohibit. Serés, mostra Škrabec, també fa visible la catàstrofe ecològica i l'omnipresència dels espais marcats per la lògica de l'espai-abocador, definida per Koolhaas com la sublimació de l'eliminació de la capacitat crítica en nom de la comoditat i el plaer. Enmig d'aquest context que condueix l'individu a la precarietat absoluta i que fagocita els intents de crítica, però, la tasca d'il·luminar allò que s'escapa de la contingència consumista, a mans d'autors com Serés, inscriu en el present una certa esperança.

Al seu article, Júlia Ojeda-Caba se centra a l'anàlisi de la crisi migratòria, l'econòmica i la nacional en les tres novel·les posteriors a l'esclat de la crisi del 2008. Partint d'aquesta premissa, Ojeda-Caba veu en *La pell de la frontera* les conseqüències de l'esclat de la bombolla immobiliària en el període de postcrisi. Fent dialogar entre elles les obres de Serés, l'estudiosa amplia la idea de l'autor que «Els nous relats necessitaran incloure el procés d'independència. El temps s'ha accelerat: la crisi ha estat fulgurant, la immigració ha modificat el mapa del país i la situació política ho canvia tot». Llegida des d'aquí, *La mentida més bonica* permet llegir la Cultura de

la Normalització com una manera de desactivar el potencial disruptiu de la cultura i assentar les bases d'un nou ordre polític en l'Estat, tal com va succeir en el procés de Transició. En aquest sentit, Ojeda-Caba atribueix a la literatura el rol subversiu de mirar la realitat de cara, ensenyar-nos aquesta Catalunya —o catalunyes— lletja, que crema.

Reprement la qüestió de la visibilització de les realitats frontereres i dels múltiples subjectes subalterns, l'antropòloga Montserrat Clua i Fainé proposa una lectura etnogràfica de la literatura de Serés, en tant que mostra les diverses capes i realitats de la nostra societat sense deixar d'interrogar-se pel propi gest d'escriptura o pels riscos a l'hora de construir un relat. En aquest sentit, repren la reflexió de Mercè Picornell a «Contra l'alteritat. Fórmules d'erosió de la dicotomia jo/altre a *La pell de la frontera* (2014), de Francesc Serés» (2018), on estudia la manera com Serés té en compte tant les realitats frontereres que descriu com la pròpia instància d'enunciació, tot buscant desdibuixar la seva autoritat en un desplaçament constant cap a l'altre per tal de fer evident «la dificultat de parlar d'un altre sense alteritzar-lo, això és, sense definir-lo des d'una diferència que resulta necessàriament una distància i, quan aquest altre és col·lectiu, condueix al perill de la massificació i de l'objectivació» (p. 154).

Més enllà de l'etnografia, Serés també s'interroga pel gènere teatral i per les implicacions que poden tenir les representacions costumistes o reduccionistes en el repartiment del sensible. Des d'aquí, Francesc Foguet i Boreu analitza obres seves com *Caure amunt. Muntaner, Llull, Roig* (2008), *No som res* (2010), *Sr. Samariu, Sr. Gotarde, Sr. Gotarde, Sr. Samariu* (2011) o *Passatgers* (2015), algunes de les quals encara no s'han dut als escenaris, i que sovint entrellacen un diàleg entre la tradició i les realitats més properes, amb el focus en «les vanitats, les contradiccions i les insensibilitats de les classes mitjanes». Foguet tanca l'estudi postulant la conveniència que el camp teatral català representi i doni vida a obres com les de Serés.

En la difusió de l'obra de Francesc Serés hi tenen un rol central, també, les traduccions. Pep Sanz Datzira fa una compilació de les edicions que se n'han fet al castellà, al francès, a l'italià, l'anglès, l'alemany, el basc, l'hongarès, el serbi... ja sigui de novel·les senceres o de contes i articles. La reflexió deriva cap a les problemàtiques entorn de la literatura global i la mercantilització de la cultura, i el rol que la traducció pot tenir en el context de la circulació de textos. El propi Serés s'interroga sobre el desplaçament que pot implicar el gest de traduir en presentar els *Contes russos*, escrits per ell, com una pretesa traducció del rus. La traducció, en última instància, afavoreix no tan sols a la mobilitat dels textos sinó també a donar-los vida, a fer-los intel·ligibles d'un context a un altre, a fer compartibles i comunicables les narracions particulars de cada territori o individu per tal de donar-los altaveu i de mantenir viu el diàleg amb la realitat que proposen; i això, amb l'obra de Serés, és essencial.

Francesc Serés: la pell de la realitat es tanca amb la transcripció de l'entrevista d'Alba Granell a Serés, on parlen de la tasca de l'escriptor, del seu rol particular en tant que autor català que escriu en català, amb les dificultats que això comporta, i que busca dotar la seva literatura d'un sentit més enllà del propi gest d'escriure. Més enllà de si la crítica està d'acord que Serés té un estil molt propi, en l'entrevista s'hi fa explícita la particularitat de la mirada que Serés, com s'ha anat veient en diversos dels estudis, llança al món. Una mirada que implica, necessàriament,

el pas posterior a l'escriptura, i que ell mateix defineix de la manera següent: «Has d'editar la realitat. La realitat arriba i tu l'edites. És el mateix que fas fotografiant. Has de trobar la realitat més adient, no per espectacularitzar-la, sinó per fer-la comunicable. Pot ser no és la realitat més sorprenent, però és la més carregada de sentit, la que conté més informació i pot dialogar amb una tradició prèvia» (p. 120).

L'escriptura, l'estil i el diàleg amb la tradició, en el nostre context, impliquen una mirada cap al món, una demanda de posicionament davant de tot allò invisible. A l'inici d'*Una llengua de plom*, hi ha una cita de Josep Pla on diu que «el món es va tornant una fragorosa maquinària i no s'hi senten les veus de les tombes»; cal lluitar perquè això no es doni. Francesc Serés demostra que la literatura, per ser subversiva, ha de ser reflexiva però no autocentrada, propera però no curta de mires, crítica amb el món però amb una gran estima per cada individu que l'habita. I els lligams que hi establim «són els nostres lligams voluntaris, els que no volem perdre, una manera d'estar arrelats a un món que mentre gira s'acaroni i esgarrapa» (*Un món interior*, p. 416).